

от *чирак* в *майстор* в занаята няма единна рецепта или срок – индивидуално е и зависи от много неща. Ако “свикваш набързо” да свиреш – “по-бързо ставаш майстор”. Процесът на овладяване на майсторлъка и получаване на признание като майстор е психологически – младите и амбициозни свирачи имат предимство: “Усещаш, че вече майсторите отпадат и ти вече зимаш надмощието”. Основен критерий е публиката, признанието, търсенето, плащането: “Зависи от хората, как го терат. Ако те терат – да, майстор си!” [Ч., с. 7].

За да бъде харесван и търсен от публиката и по този начин признат за майстор, зурнаджията трябва да може да обслужва своята публика по подходящ за нея начин. Да изпълнява стила, който тя иска, да знае репертоара при типичните за района изпълнителски контексти. И да има своя група: екип от музиканти, с които да го прави добре – да си майстор, означава и да си лидер на майстори музиканти. Млад зурнаджия от Петричко разказва как стигнал до мисълта, че може да стане *майстор* и си спомня за първите стъпки в признанието му като такъв: “Майстор съм вече има 4-5 години. А три години съм бил глашник. После се прехвърлям на майстор. (Как усети, че можеш? Как реши да станеш *майстор*?) Еми виж сега, като седнах си дома, в къщи, и си помислих. Викам: “Чекай да гледам тия хора, що ги свират тия песни на маса, на хора, кючеци – как са, как е подробно репертоаро. Да видим, ако мож аз да го направим, ще излезнем майстор. Ако не мога и не знам некая песна, нема какво да се излагам. И седнах така дома сам и почнах. Направих си едни репертоар на маса, после хора, после кючеци. И викам: значи можем! За пръв път ходих във съборо в Кладенци. (Като *майстор*, с твоя група?) Да. Обаче за пръв път отивам майстор и се новобранци. И глашник новобранец, и тупанджията новобранец. Отиваме там, обаче кмето вика: “влезнете вътре”, да пийнем по нещо. Вика: “айде, направи нещо от тебе!”. И аз почнах да треперам, викам, сега кой знае какво треба да свирам? Почнах едни кючеци там, обърнах, на маса направих две-три песни. Човеко вика: “Добре, хубава група си!” Там на хорото се изложихме, щото тупанджията, той беше от Петрич, не знаеше какво да чука... После аз му обясних. Щото той за пръв път идва... Той по татко му се учеше. Обаче не беше още зрел за майсторство сам да ходи. А немаше с кого да карам и с него сам тръгнах. После влезна в положение, ама докато влезне, аз се надух, измъчех се” [С.О., 02/2001, с. 1-2].

Подобно на еснафите, в които само майстори могат да научат, направят и удостоят със звание нови майстори, в зурнаджийските професионални среди признанието от страна на майстора е знак, че младият свирач е вече майстор. Според дебренски зурнаджия това признание не е някаква церемония или събитие, а процес и усещане: “То се усеща, след като ми дава предимство оня човек (майсторът, който го е учил и на когото е чиракувал – б.а.), много ясно. В свиренето – пуска ма, аз съм водач, той остава чирак” [Ю., с. 18].

В биографичен разказ зурнаджия от Разлог описва как е станал майстор. Баща му бил тупанджия, той просвирил на свирка и поощрен от баща си, започнал да учи зурната и тръгнал със старите по сватби “да глаша – втора зурна, не първа”, докато идва моментът с вътрешното усещане и външното признание от музиканти и публика: “Давай, давай, и на 18 години, преди да ида войник, Манчо изпъкна! И като рекоха “Манчо свиреш”, старите замръзнаха! Той, вика, ше ни уплаши. (Ти как разбра, че ставаш майстор?) Това е самостоятелна техника. Това е дарба. Музикалност във главата. Получаваш музика. (Как я получаваш тази музика?) Ми от чувство. Да речеме,